

ИКОНОМИЧЕСКО РАВЕНСТВО ИЛИ СОЦИАЛНА ЗАБЛУДА НА ПРОПОРЦИОНАЛНАТА ДАНЪЧНА СИСТЕМА В БЪЛГАРИЯ

Гл. ас. д-р Петя Василева, катедра „Финанси и кредит“
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов,

Резюме: *Като член на ЕС България има добър ориентир за модела на своята данъчна система. Сближаването и последващото уеднаквяване на данъчните системи, наред с другите финансови инструменти на макроикономическата политика, е задължително условие за всяка интеграционна общност. Философията и конструкцията на нашата данъчна система трябва да се придържа към философията и конструкцията на данъчната система на ЕС и по-специално, към данъчните системи на страните, които формират икономическия гръбнак на общността. Европейските икономисти в една или друга степен почиват на принципа за социалното пазарно стопанство, макар че през последните години пазарните фундаменталисти полагат усилия за демонтирането му. Базова черта на данъчните системи в развитите пазарни икономии е прилагането на прогресивно данъчно облагане. Човечеството отдавна е стигнало до убеждението за прилагане на прогресивни данъци.*

Ключови думи: *пропорционална данъчна система, прогресивно данъчно облагане, европейска икономическа общност*

Въведение

Данъчната политика е сърцевината на икономическата и фискалната политики на държавата и важен инструмент за регламентиране на макроикономическите пропорции. Политиката в областта на данъците освен като ключов елемент на фискалната политика, следва да се разглежда и като важен лост за насърчаване на преките чуждестранни инвестиции, икономическия растеж и заетостта. Ефективната данъчната политика за осигуряване на фискална и макроикономическа стабилност е в подкрепа на икономическия растеж, инвестициите и заетостта¹. Тя може да се дефинира като съвкупност от мероприятия, които държавата осъществява в областта на данъчното облагане за постигане и решаване на определени фискални, социално-икономи-

¹ <http://www.minfin.bg/bg/page/6>

чески и политически цели. В същото време България има една от най-антисоциалните данъчни системи на континента. Обикновено данъците се делят на преки и косвени в зависимост от обекта на облагане. При преките данъци облагането може да се свърже със социално-икономическото положение на данъкоплатеца, като се приложи прогресия, както е и в повечето страни по света, но не е типично за българското подоходно облагане. Облагането с преки данъци е само пропорционално, поради което тези данъци имат антисоциален характер.

* * *

През последните десетина години данъчната стратегия в България беше: намаление на общото данъчно бреме, при снижаване дела на преките и повишение на дела на косвените данъци. Понижаването на косвените данъци означава нарастване на търсенето и с това потиска инфлацията. То може да доведе до ръст на цените и да се отрази негативно върху стопанския растеж и заетостта. Нивото на косвените данъци в старите страни членки на ЕС възлиза осреднено на 32%, като в Кипър то е 48%, в Малта, Румъния и Ирландия - 42% и т.н. У нас делът на приходите за фиска от ДДС е много висок - над 55%, като във всички останали страни от ЕС е по-нисък. ДДС у нас актуално е 20% и съвпада със средното ниво за ЕС. Но като се има предвид, че във всички останали страни от ЕС има намалени ставки (по-ниски, дори нулеви проценти за социално значими продукти и услуги като храна, образование, транспорт, здравеопазване, и т.н.), нашият ДДС всъщност е един от най-високите. Намалена ставка от 9% у нас има само за хотелските услуги, което е всичко друго, но не и продукт от първа необходимост. Ето защо това е типичен пример, че носителите на косвеното данъчно облагане са икономическите агенти с най-ниски доходи, защото върху тях падат тежестта от косвените данъци, облагащи стоките от първа необходимост. Основен пряк данък у нас е данъкът върху доходите на физическите лица, чиято ставка у нас е 10% - т.нар. "плосък данък". В повечето страни в света за ДОД действа т.нар. прогресивен данък, при който данъчната ставка расте с нарастване на данъчната основа, което е един много повече социално справедлив подход. С константната ставка от 10% България е с най-нисък процент на данъка върху доходите на физическите лица, следвана от Чехия и Литва с по 15%, Румъния - 16%, Кипър - 35% и т.н. Най-висок ДОД е в Норвегия с 54,3%, Дания с 55,4% и Швеция - 56,6%. Но България днес е единствената страна без необлагаем минимум, което прави иначе ниската ставка на плоския данък антисоциална, натоварваща особено силно хората от скалата с най-ниски доходи. Друг пряк данък е

корпоративният данък, с който се облага печалбата на юридическите лица. България и Кипър са с най-нисък корпоративен данък - по 10%, следвани от Латвия и Литва с 15%, Румъния - 16%, Полша - 19%, Словения - 20% и т.н. Най-висок е този данък в Малта - 35%, Белгия - 34%. Съществува и данък върху имотите. Най-висок е той във Великобритания - 4,2% от БВП, Франция - 3,4%, Италия - 2,7%, Дания - 1,9%. Като най-нисък той е в България - 0,2%, и тук страната ни е негативен рекордьор по антисоциалния характер на този налог, тъй като това означава, че скъпите имоти почти не се облагат с данък. Облагането на недвижимото имущество у нас е десет пъти по-ниско от средното за ЕС.

Въпросът е каква данъчна система е нужна на България и трябва ли да се премине от „плоски“ към умерено прогресивни данъци.

Драстичното повишение на данъчните размери обаче не е желателно, понеже действа демотивиращо на предприемчивостта при упражняване на стопанска дейност и не насърчава към научно-технически прогрес. Прекалено високите данъци засилват и изкушенията за неплащането им и активират данъчната измама. С тази си икономически нерационална и антисоциална данъчна политика България се конфронтира и с най-развитите страни от ЕС. Ние получаваме милиардни безвъзмездни помощи от ЕС, а прилагаме спрямо тях данъчен дъмпинг с най-нисък дял на преките данъци и най-ниски „плоски“ данъчни размери. Нашата държава се самолишава от вътрешни приходи, облекчава най-богатите си данъкоплатци и товари бедните, а чакаме помощи, събирани с по-високо облагане на западноевропейските данъкоплатци. Това дразни гражданите на западноевропейските страни, все по-често ни се напомня от тяхното обществено мнение и едва ли ще бъде толерирано дълго. То противоречи и на елементарните интеграционни принципи. Корпоративният данък, данъкът върху доходите на физическите лица и данък върху добавената стойност в няколко европейски страни са както следва² (вж. табл. 1).

Посочването на няколко числа, особено в колоната за ДДС показва, че се прилагат няколко данъчни ставки за различни стоки. България е една от малкото страни с единна ставка за този данък. Според анализаторите неравенството в Турция се дължи от части на непропорционалната данъчна система, която получава две трети от приходите си от косвени данъци като 18-процентовото ДДС върху повечето стоки и услуги, вместо от преки вземания като данък върху доходите, който може да бъде направен така, че по-богатите хора да плащат повече. ДДС-то също изглежда „изопачено“, тъй като ДДС-то за облеклото е 8 на сто и нула за някои скъпоценни камъни.

² https://en.wikipedia.org/wiki/Tax_rates_of_Europe

Таблица 1. Данъчни ставки в европейските страни - в %

Страни	Максимални ставки за корпоративен данък	Максимални ставки за данъка в/у доходите	Стандартен ДДС
Белгия	33,99	70	21;12
България	10	10	20
Германия	30,18-33,33	13,5-45;0	19;7
Гърция	26	42;46	23;13
Румъния	16	16	24;9;4
Швеция	22	56,6	25;12;6
Турция	20	35	18;8;1;0
Великобритания	18	17	20
Русия	20	13	18;10;0

Световният опит показва, че въвеждането на ниски данъци в повечето случаи е водело до намаление на бюджетните постъпления, повишение на бюджетния дефицит и на публичния дълг. Ниските данъчни проценти не пораждат автоматично готовност да се плащат данъците. То се потвърди от многобройните данъчни ревизии у нас през последните години, при ниските „плоски” данъци, установили хиляди груби нарушения. Потвърждава се и от обобщените данни³.

Таблица 2. Приходи в републиканския бюджет от данък върху доходите на физическите лица и от корпоративен данък - в млн. лева

Години	Данък в/у доходите-постъпления	Данък в/у доходите-прираст	Корпоративен данък-постъпления	Корпоративен данък-прираст
2006	1324,6	-	1206,4	-
2007	1808,7	+484,1	1676,6	+470,2
2008	1950,6	+141,9	2059,6	+383,0
2009	2029,8	+79,2	1617,4	-442,2
2010	2012,7	-17,1	1242,5	-374,9
2011	2179,6	+166,9	1495,9	+253,4
2012	2297,7	+118,1	1478,1	-17,8
2013	2348,5	+50,8	1553,0	+74,9
2014	2596,6	+248,1	1679,3	+126,3

³ <http://www.minfin.bg/bg/statistics>

Прирастът на постъпленията е спрямо предходната година. „Плоският” корпоративен данък действа от началото на 2007 г., а „плоският” данък върху доходите на физическите лица – от началото на 2008 г.

Нашите пазарни фундаменталисти и сега твърдят, че въвеждането на „плоските” преки данъци е довело до увеличение на бюджетните постъпления от тях. Реалните факти показват, че няма такова увеличение. При данъка върху доходите картината е силно противоречива, а при корпоративния данък спадът на постъпленията е категоричен. Обективният анализ показва, че няма права причинно-следствена връзка между въвеждането на ниските „плоски” данъци и размера на бюджетните постъпления. През 2007 г. (преди въвеждането на „плоския” данък върху доходите) прирастът на постъпленията е бил 484,1 млн. лв., а през 2008 г. (с въвеждането му) прирастът е 141,9 млн. лв., което идва главно от премахването на необлагаемия минимум, а не от „изсветляването” на стопанската дейност. Може да се говори по-скоро за обратна причинно-следствена връзка – въвеждането на „плоския” корпоративен данък намали постъпленията от 2059,6 млн. лв. в предкризисната 2008 г. до 1679,3 млн. лв. в 2014 г. Общият извод е, че българската данъчна система нито е икономически ефективна, нито е социално справедлива, нито е проевропейска. Тя прави прекалено много реверанси пред интересите на едрия капитал и пренебрегва интересите на трудовите хора, на средния и дребен бизнес. Във вътрешен план тя поражда все по-голяма нестабилност, а във външен план – все по-голяма изолация от ЕС и негодувание от другите страни членки по наш адрес.

Заклучение:

Предлаганата система за данъчно облагане не препоръчва незабавно изравняване на нашето данъчно бреме с преобладаващото в ЕС. Предложеното постепенно сближаване с европейските данъчни стандарти през близките 8-10 години, като се започне с умерено прогресивно облагане е компромис, който ще улесни развитието на нашата държава в условията на социално-икономическа и политическа стабилност. Преобладаващата част от другите страни членки на ЕС и особено най-големите и най-развити страни прилагат прогресивно данъчно облагане, с което преразпределят доходи и отдавна са стигнали до нещо по-рационално от „плоското” облагане. Във всяка интеграционна общност от държави трябва да има висока степен на сближаване и уеднаквяване на икономическите политики и техните инст-

рументи. Недопустимо е една или няколко държави да прилагат икономически политики, които увреждат интересите на другите страни от общността. Ако народите по света желаят развитие и просперитет в условията на социално-икономическа стабилност през следващите години и десетилетия, трябва да наложат на своите правителства възстановяване на грубо погазената социална справедливост. Не е възможна социална и политическа стабилност и успешно развитие в рамките на една държава или интеграционна общност, ако липсва елементарна социална справедливост.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Захариев, Андр. и колектив, Финанси, Свищов, АИ „Ценов”, 2015.
2. <http://www.minfin.bg/bg/page/6>
3. <http://www.investor.bg/news/index/333/>